

כמיהה לבנין בית המקדש

(פרשת משפטים ופרשת שקלים, שנת תשס"ט – נכתב ע"י הר' משה צוריאלי שליט"א)

"וואלה המשפטים אשר תשים לפניהם". (שמות כא, א)

כתב רש"י בשם חז"ל: "אמר לו הקב"ה למשה, לא תעלה על דעתך לומר אֶשְׁנָה להם הפרק וההלכה ב' או ג' פעמים עד שתהא סדורה בפייהם, ואיני מטריח עצמי להבינם **טעמי הדבר**. לכן אמר 'אשר תשים לפניהם' כשולחן הערוך ומוכן לאכול, לפני האדם".

כבר לפני שנה (משפטים, תשס"ח) כתבנו כאן מאמר "נעשה ונשמע" על החשיבות העליונה להבין טעמיהן של המצוות. אדם המקיים המצוות באופן מְיֻכָּנִי, ללא התבוננות בתוכן של המצוה, מפסיד רוב התועלת מהמצוה ואינו מתקדם בעבודת ה'. הוא עובד את ה' באבריו, אבל בלי לב. (לשון "חובות הלבבות" בהקדמתו). ולא די בהפסד זה, אלא הוא ג"כ עובר על ציווי התורה "אשר תשים לפניהם" שנצטוינו כאן דוקא כן לחפש להבין ולהקיר טעמי המצוות.

מה הטעם של מנהג זה, של נתינת $\frac{1}{2}$ שקל למוסדות התורה, במנחה שלפני יום פורים? (מנהג זה התחיל בימי מחבר הספר "מרדכי", עיין רמ"א סי' תרצ"ד, ואינו מוזכר ע"י רמב"ם ושו"ע) [ה"מרדכי" הינו ספר חשוב בהלכה, חובר ע"י הר' מרדכי בן הלל הי"ד, שנרצח והוא בן 48, עם משפחתו ו-5 ילדיו בפרעות ריינדפליש (1298) בהם נרצחו כ-20 אלף יהודים, הי"ד]. **ודאי טוב והגון הדבר לתת למוסדות התורה, אבל יש רבים שנעלם מהם שעיקר שורש מצוה זו של "שקלים", והוא – זכר למקדש.**

רש"י (שמות כה, ב וכן ל, טו) מביא בשם חז"ל שהיו 3 סוגי תרומת כספים בימי אבותינו במדבר.

- א. תרומת חצי שקל לשם הקמת אדנים לקרשי המשכן.
- ב. תרומת חצי שקל לשם השתתפות כלל ישראל בקרבנות הציבור.
- ג. תרומת נדבה איש איש לפי נדבת לבו לשלם עבור חומרי הבנין של המשכן.

מצטערים אנו מאד על שחסר לנו בית מקדש בימינו, ומתוך כיסופין וגעגועים לימים טובים מאלה אנו גם עכשיו נותנים סכום זה כדי להביע "השתתפות" בקרבנות הציבור.

מה הענין של קריאת ארבע פרשיות בסוגי המפטיר? ידוע מאמר חז"ל (מגילה יג ע"ב) שהקב"ה "הקדים רפואה למכה". המן נתן שוחד לאחשורוש סך עשרת אלפים שקלים כדי שיסכים לאבד את כל היהודים. אבל כיון שבחודש אדר שלוחי בית דין משמיעים (כלומר מכריזים) לכל הציבור לתרום שקליהם למשכן, זכותם קדמה וביטלה את גזירת הפורענות שהמן תיכנן.

עומק קישור זה מוסבר ע"י **מהר"ל** ("אור חדש", דף קמ) וזו לשונו:

"שקלי המן הם לקנות ישראל לרשותו מרשות אחשורוש, שלא יהיו בעולם. אבל ע"י שקלי ישראל הם נכנסים לרשות הש"י לגמרי כאשר הם נותנים שקלים אליו" עכ"ל. [=עד כאן לשונו, סוף הציטוט] הא כיצד? אלא כל הקרבנות מסמלים שהאדם כאילו מקריב את נפשו לפני ה', שהאדם מכיר בתודעתו שחינו העכשוויים הם חולפים ועוברים, ואין דבר שעומד וקיים לעד ולעולמי עולמים אלא עניני הנפש (אור חדש, דף ק; גבורות השם, פרק ס"ט; ועיין רמב"ן, ויקרא א, ט דף יב). ע"י השתתפות ישראל בכיסוי ההוצאות לקרבנות שייכים הם לרעיון זה.

והוא ממשיך (קמ-קמא): "ואחר שנתנו ישראל **שקליהם** (=פרשת שקלים) להש"י אז הם ראויים לכרות עמלק אשר מתנגד לה, לכך באה **פרשת זכור** וכו'. והנה יש שני מתנגדים לישראל. א' מצד הגוף, וב' מצד הנפש. עמלק מתנגד לישראל לכלותם ולאבדם מן עולם הזה בגופם, ו**פרשת פרה** באה [לסמל] טהרת הנפש. כי כאשר הטומאה עליו אז יש חציצה בין הש"י ובין האדם. כי אשר הוא טמא לא יקרב למחנה שכינה וכו' וכו'. אח"כ הוא **פרשת החודש**, להביא קרבנות מן תרומה חדשה.

[ביאור המעתיק: החל מחודש ניסן עלינו להביא הקרבנות מהכספים החדשים שתרמו ישראל בשקליהם, כמבואר במגילה כט ע"ב] וזהו הקירוב והחיבור אל הש"י מחדש. ואע"פ שכבר נתנו שקליהם (בחודש אדר) וסילקו כח עמלק (בפרשת זכור) מכל מקום כאשר מתחילים להקריב קרבנות משקלים חדשים, דבר זה מורה כי ישראל הם [ממש] אל הש"י, ויתן להם לב חדש ורוח חדשה, וזהו פרשת החודש".

חילוק זה שהביע מהר"ל שיש עניני הגוף ויש עניני הנפש, יועיל לנו להבין שני סוגי שקלים לפי מספר נפשותיהם שנתנו ישראל במדבר.

כדברי רש"י (שמות ל, טו) - היה מניין אחד לחשבון האדנים, ומניין אחר לחשבון הקרבנות. יש ויכוח מעניין (ירושלמי שקלים א, א), בין בן-בוכרי, לבין ר' יוחנן בן זכאי אם הכהנים והלויים השתתפו במתן השקלים או לא. כתוב "זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל" (שמות ל, יג).

- **אם** הכוונה לאלו שעברו בים סוף, בני לוי הם בכלל.
- **ואם** הכוונה אלו שנימנו במפקד העם בתחילת פרשת במדבר, אין בני לוי בכלל. אבל כלל בידינו ע"פ גדולי המקובלים (רמ"ע מפאנו ועוד) כי בכל מחלוקת בדברי חז"ל, שניהם צודקים אלא שצריכים לדעת לאיזה ענין כל אחד צודק.

כאן כמה טובה עשו לנו בעלי התוספות (מנחות כא ע"ב ד"ה כל כהן ששוקל) לבאר כיצד שניהם צודקים.

- אותם שקלים שנלקחו למען ייסוד אדנים לקרשי המשכן נלקחו **בלי** לשתף בהם בני שבט לוי (וכדעת בן בוכרי);
- והשקלים שנלקחו כדי לקרבנות לכפר על חטאי כלל ישראל נלקחו **גם** מהכהנים והלויים (שגם הם צריכים כפרה). [עוד תירוץ יש בתוספות שהרי שני מיני "מפקד" היו בפרשת במדבר. כלל ישראל בפני עצמם, וגם שבט לוי בפני עצמם. ובוזה נעוץ הויכוח באיזה מפקד מדובר].

מאי נפקא מינה? אלא גם כאן אור גדול מאיר לנו מהר"ל.

לכל שקל היה משקל עשרים גרה (שמות ל, יג) כלומר בחצי שקל כשלעצמו היו עשרה גרה בלבד. מה באו לסמל? הרי ברור שהתורה לא תפרש "סתם" מידע כלכלי כמה גרה יש בכל שקל. ודאי כל מספר בא ללמד על תוכן רוחני ורעיוני, כמפורסם בדברי מהר"ל במקומות רבים.

אלא למדונו חז"ל (נדה לא ע"א), כי **האב** מוליד בוולד שלו 5 ענינים חומריים כמו עצמות, גידים וכו', **והאם** 5 אחרים: עור, בשר, דם וכו'. **והקב"ה** מוליד באדם עשר תכונות רוחניות: רוח, נשמה, ראיית העין, שמיעת האוזן וכו'. האדם צריך תיקון לעשר הנ"ל שהם מאביו ואמו, והם הגופנים והם מחצית הראשונה של השקל. וכן האדם צריך לתיקון עשרה הרוחניים לכן "מחצית השקל" השנייה שהוא מול הדברים הנפשיים. חצי שקל הראשון, עשרה גרה מיועדים לייסוד **האדנים**, תיקון הגוף. ועשרה גרה האחרים שנתנו היו לכיסוי הוצאות **הקרבנות**, לשם תקון הפגמים הנפשיים של בני אדם. והתרומה השלישית שנתנו איש איש לפי נדבת לבו באה לתקן עיוותים בעניני ממונו של אדם. ("גור אריה", שמות כה, ב ד"ה וציוה להם לתת ג' תרומות).

ע"י ביאור נפלא זה, מבינים אנו מדוע התורה הודיעה שיעור כמה גרה יש לשקל השקל, כי יש לתת גם עבור הגוף וגם עבור הנפש, אמנם בשתי נתינות שהן נפרדות. ובדבר זה יש לנו קצת הבנה בדברי התוספות הנ"ל אם הכהנים השתתפו במתן חצי שקל או לא.

- בשקלים לשם האדנים לא היה להם צורך כי ארחות חייהם היו גבוהים ואציליים. (כמו שמבואר בעניני שבט לוי ברמב"ם, סוף הלי' שמיטה; וב"אוצרות המוסר", ח"א עמ' 664-661).
- אבל גם הם חוטאים כשאר בני אדם לכן השתתפו בכסף שקלים המיועד לקרבנות הציבור.

כמה יפה הסביר זאת **אדמו"ר מסוכצ'וב** (בספרו "שם משמאל", משפטים, תרע"ח דף מט) כי כל אדם ואדם באשר הוא, זקוק לזיכוכ הנפש הבהמית שבו המושכת אותו לתאוות החומר. תפקיד זה מיועד לתרומת האדנים. אבל הקרבנות נועדו להגביה את הנפש השכלית. הרב מציין לדברי הכוזרי (מאמר ג, פסקא ג) שאע"פ שהאדם בעת הקרבת הקרבן מתלכלך בדמו ובהפשטת עורו וכו' כיון שהוא עושה המעשה המצווה עליו "כל איש שהיה מקריב קרבן היה מרגיש הגבהת הנפש, וצלחה עליו רוח טהרה". ולמה כן? נראה לבאר דבריו כי המקום המקודש הוא, הר הבית, שם הוא עָרַש לידת האנושות כדברי רמב"ם. (הלי' בית הבחירה, פרק ב ה"ב) כל התפתחות כדור הארץ התחילה מציון. (יומא נד ע"ב). אדם המתקרב לבוראו בבואו להר ציון הוא כאילו נולד מחדש, כמו כל המין האנושי. כל פגמי האדם שבהם בהכרח הוא שקוע מחמת חומריותו, נמסים ומתאדים מול עוצמת ההכרה של המציאות האלוהית, הבלעדית והמוחלטת.

ולכן כמה חשוב לנו גם היום ובזמננו הזה שנשוב ונחדש פני המלוכה, שנקים מחדש את בית תפארתנו.

ידוע כי בעת מפקד העם בסוף חיי דוד מתו במגיפה שבעים אלף איש. (שמו"ב כד, טו).

מובא ב"ילקוט שמעוני" שם, והועתק בפסקא אחרונה של רד"ק (סוף שמואל ב):

"כל האלפים האלה שנפלו בימי דוד, לא נפלו אלא ע"י שלא תבעו [בנין] בית המקדש.

והרי דברים קל וחומר. ומה אם אלו [בימי דוד] שלא היה בימיהם ולא חרב בימיהם, על שלא תבעו אותו [נענשו], אנו שהיה בימינו וחרב בימינו על אחת כמה וכמה. [שיש לנו לירוא מהפורענות על שאיננו דורשים הקמת המקדש]. לפיכך התקינו זקנים ונביאים ליטע בניהם של ישראל להיות מתפללים ג' פעמים בכל יום - 'השב שכינתך ומלכותך לציון, וסדר עבודתך לירושלים' עכ"ל.

וכן מפורש ב"מדרש שמואל" (פ' יג), כי בשלשה דברים מאסו ישראל בימי המלכים: במלכות שמים, ובמלכות בית דוד, ובבנין בית המקדש. "ואין ישראל רואים סימן ברכה לעולם עד שיחזרו ויבקשו את שלושתם" והביאו לכך הוכחות מהמקרא. חז"ל שרק מפיהם אנו חיים, חינכו אותנו בענין התפילות שבני אדם מתפללים, וביטאו שהאומות מבקשים רק על גשם ועל ריבוי יבול הארץ. אבל ישראל כל תפילתם היא "מְרִי [אדוני], יבנה המקדש! מרי, מתי יבנה המקדש?" (בראשית רבה, פרשה יג).

לכן כאשר בשבת הקרובה אנו קוראים בפרשת שקלים, וכן בערב פורים כאשר מקיימים מנהג נתינת מחצית השקל, נא, בל נשכח את העיקר! צריכים לבטא בשפתיים את כמיהת נפשנו ששוב יחזיר ה' את שכינתו לציון. עלינו גם לעורר אחרים בכיוון זה שאחת מהמטרות של חזרת עם ישראל ארצה היא לחדש את הקשר בינינו לבין הקב"ה. ביהמ"ק שימש לנו "בית חינוך" גדול לקבל יראת שמים כדברי התוספות (בבבא בתרא דף כא ד"ה כי מציון תצא תורה) – "לפי שהיה רואה קדושה גדולה, וכהנים עוסקים בעבודה [של קרבנות] היה מכוון לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה... לפי שהיה עומד בירושלים עד שיאכל מעשר שני שלו, והיה רואה שכולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודה, היה גם הוא מכוון ליראת שמים ועוסק בתורה".

מה שאנו עדים בזמן הזה לדתיות מעומעמת; מה שאנו לצערנו רואים בקיעים בין הדתיים ביניהם לבין עצמם, ושנאת חנם נפוצה בין הכיתות, וגם הרבנים מכל הזרמים לא מצליחים לשבת יחד לדון בנחת וחביבות על בעיות השעה, כל זה באו לנו מפני חוסר מרכז רוחני זה, של הכרת הנוכחות העצומה של בורא העולם. אמנם השכל יודע על כך, אבל אין כל חושינו, כל תאי ליבנו, כל רגשותינו אינם מתעוררים על כך. "הנה זה עומד אחר כותלנו!", הנה אבינו בשמים נמצא כאן בינינו, וקרוב מאד!

לכן הקדמנו שיש לקיים כל המצוות עם ביאורי טעמיהם, כדברי רש"י לפסוק ראשון של משפטים. זה לא די לקיים פרטי המצוה או המנהג, אלא צריכים אנו להתעורר על הטעם הלבבי.

"רצוננו לראות את מלכנו". [רש"י שמות יט, ט]

יש להזכיר כי דוקא ע"י חיבוב הקרבנות ניצחנו את המן.
מרדכי, בבוקר של יום ראשון חול המועד פסח, עסק ללמד ילדי-ישראל דיני קמיצה של קרבן
העומר. וכאשר נזקק המן להוליך את מרדכי על סוס המלך, הודה מרוב בושה, "בא קומץ מנחה
שלכם וביטל עשרת אלפים שקל כסף שלי". (מגילה טו.).
כיון שהיו אז בחוץ לארץ, מפני מה לילדי-ישראל לעסוק דווקא בהלכות שאינן נוגעות למעשה?
אלא **חביבות זו של לימוד הקרבנות**, היא שעמדה לנו. וכן בכל דור ודור.

(תוספת התלמיד. נראה לענ"ד שמעבר לסיבה שלמדו זאת מחמת שאז היה הזמן, [מחרת הפסח] הרי שע"י זה הראו רצונם לראות מלכם, "בשוב ה'
ציון"! לא רק כלימוד בגלל שהזמן גרמא, אלא גם לרוב תשוקתם ל"השב העבודה", שאם אינם זוכים לקיימה בבית המקדש – לכל הפחות יושבים
ועוסקים בלימוד העניין מתוך תחינה שיזכו לקיים זאת בביהמ"ק!

ואף אנו צריכים להשקיע כוונה נוספת **בברכת רצה** ולא תהיה כמס שפתיים בלבד. ויש להעיר על כך שבחזרת ש"ץ אנו עונים בסופה "אמן", ומיד
פונים לשחות על מנת לומר "מוזים דרבנן", והוא באופן אוטומט בלי לתת דעת על "אמן" זו שענינו על ברכת רצה.
יה"ר שנתחזק לכיין בברכה זו, ונענה עליה "אמן" מעומקא דליבא! ונוכה לראות בית מקדשנו בתפארתו – "והשב העבודה לדביר ביתך".... **אמן!**)